EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 20.5.2021.
COM(2021) 249 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

par to, kā piemērota Direktīva 2014/40/ES attiecībā uz tabakas un saistīto izstrādājumu ražošanu, noformēšanu un pārdošanu

1. Ievads

Tabakas izstrādājumu direktīva[1] ("direktīva" jeb "TID") ir piemērojama kopš 2016. gada maija, un tās mērķis ir atvieglot iekšējā tirgus netraucētu darbību, aizsargāt cilvēku, jo īpaši jauniešu, veselību un izpildīt pienākumus, kas noteikti Pasaules Veselības organizācijas (PVO) Pamatkonvencijā par tabakas kontroli (*FCTC*). Saskaņā ar TID 28. panta 1. punktu Komisijai līdz 2021. gada 20. maijam ir jāiesniedz ziņojums par direktīvas piemērošanu[2]. Ziņojumā jo īpaši jāapspriež tie direktīvas elementi, kas būtu jāpārskata, ņemot vērā zinātnes un tehnikas atklājumus, tostarp starptautiski atzītu noteikumu un tabakas un saistītu izstrādājumu standartu attīstību.

TID mērķis ir samazināt tabakas patēriņu par 2 % piecu gadu laikā pēc tās transponēšanas[3]. Saskaņā ar jaunāko Eirobarometra aptauju[4] smēķēšana vecuma grupā no 15 gadiem samazinājās no 26 % 2014. gadā līdz 23 % 2020. gadā, kas ir samazinājums[5] par 3 procentpunktiem kopš TID stāšanās spēkā un atbilst 12,5 %. Smēķējošo jauniešu īpatsvars samazinājās no 25 % 2014. gadā līdz 20 % 2020. gadā, pēc tam, kad 2017. gadā tika sasniegts augstākais rādītājs – 29 %. Tomēr jaunu produktu, jo īpaši e-cigarešu, lietošana jauniešu vidū pieaug[6]. Tas ir satraucoši, ņemot vērā mērķi aizsargāt jauniešus.

Būtiskas norises kopš direktīvas stāšanās spēkā ir radījušas nepieciešamību no jauna pasteidzināt un stimulēt darbu saistībā ar tabakas kontroli. Starptautiskā līmenī Ilgtspējīgas attīstības programmā visas valstis tika aicinātas stingrāk īstenot *FCTC*. ES līmenī 2021. gada Eiropas Vēža uzveikšanas plānā tabakas kontrolei pievērsta uzmanība slimību profilakses centienu kontekstā, lai palīdzētu līdz 2040. gadam panāk, ka Eiropa ir brīva no tabakas. Starpposma mērķis ir sasniegt PVO mērķi, proti, līdz 2025. gadam par 30 % samazināt tabakas lietošanu salīdzinājumā ar 2010. gadu[7], kas nozīmē, ka 2025. gadā ES smēķēšanas izplatības līmenis būs aptuveni 20 % salīdzinājumā ar 29 % 2010. gadā. Lai sasniegtu šos mērķus, ir jāpastiprina tabakas kontroles pasākumi, tostarp jāstiprina noteikumi par tabakas izstrādājumiem.

2. Transponēšana, piemērošana un izpilde (2., 23. un 24. pants)

2.1. Atbilstības novērtēšana (transponēšanas un atbilstības pārbaudes)

Lai pilnībā un laikus īstenotu visus direktīvas noteikumus, kopš direktīvas stāšanās spēkā Komisija ir pieņēmusi 10 īstenošanas aktus[8], divus deleģētos aktus[9] un divus Komisijas

---

[1] Direktīva 2014/40/ES.

[2] Neraugoties uz izstāšanos no ES un pārejas periodu, kas beidzās 2020. gada 31. decembrī, Apvienotā Karaliste šā ziņojuma vajadzībām joprojām tiek uzskatīta par dalībvalsti un minēta kā dalībvalsts. Tas tiek darīts tādēļ, lai varētu pienācīgi novērtēt tendences, ņemot vērā mērķus, kas noteikti pārskatītajai TID pievienotajā ietekmes novērtējumā. Turklāt Ziemeļīrijā TID turpinās piemērot arī pēc 2020. gada.

[3] TID ietekmes uz vidi novērtējums: https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/tobacco/docs/com_2012_788_summary_ia_en.pdf.

[4] Ja vien nav norādīts citādi, visi dati par izplatību un lietošanu ir iegūti no Eirobarometra speciālaptauja 506 – Eiropiešu attieksme pret tabaku un elektroniskajām cigaretēm (2020. gada Eirobarometra aptaujas).

[5] Galvenokārt tāpēc, ka smēķējošu vīriešu īpatsvars samazinājās no 30 % līdz 26 %, savukārt smēķējošu sieviešu īpatsvars samazinājās tikai nedaudz – no 22 % līdz 21 %.

[6] *LSE & Open Evidence, Consumer preference and perception of specific categories of tobacco and related products*, 2020. g. (*LSE* 2020).

[7] Mērķis tika noteikts Globālajā rīcības plānā nelipīgu slimību profilaksei un kontrolei 2013.–2020. gadam.

[8] Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2015/2186; Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2016/787; Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2016/779; Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2016/786; Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2015/1735; Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2015/1842; Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2018/574; Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2018/576;

ziņojumus[10]. Dalībvalstīs līdz 2016. gada 20. maijam bija jāstājas spēkā normatīvajiem un administratīvajiem aktiem, ar ko transponē TID, un tām bija jāiesniedz Komisijai šo noteikumu teksts. Daudzas dalībvalstis direktīvu savlaicīgi netransponēja, un 2016. gada jūlijā Komisija sāka 18 pienākumu neizpildes procedūras sakarā ar novēlotu vai nepilnīgu paziņošanu par valsts transponēšanas pasākumiem. Attiecīgās dalībvalstis pēc tam paziņoja par šiem pasākumiem, un Komisija līdz 2020. gadam slēdza visas šīs lietas.

Komisija sistemātiski novērtē valstu noteikumu atbilstību direktīvai, pamatojoties uz sešām prioritārajām jomām[11]. Šī atbilstības pārbaude aizvien turpinās, bet attiecībā uz pirmo dalībvalstu grupu ir pabeigta. Pārbaudot šos noteikumus, Komisija konstatēja trūkumus un atšķirības direktīvas transponēšanā, galvenokārt saistībā ar dažām definīcijām[12] un noteikumiem attiecībā uz sastāvdaļām un emisijām, marķēšanu un iepakojumu, jaunieviestiem tabakas izstrādājumi, e-cigaretēm un izsekojamības un drošības elementu sistēmām. Komisija organizē strukturētus divpusējus dialogus ar dalībvalstīm, lai nodrošinātu atbilstību. Tā kā vairāki direktīvas noteikumi ir sarežģīti, joprojām pastāv risks, ka to interpretācija un praktiskā īstenošana dalībvalstīs var sniegt atšķirīgus rezultātus.

2.2. Piemērošana un izpilde

Komisija 2014. gadā izveidoja tabakas politikas ekspertu grupu[13] (“ekspertu grupa”), kuras sastāvā ir dalībvalstu pārstāvji, kas sniedz speciālās zināšanas un palīdz dalībvalstīm un Komisijai sadarboties tabakas kontroles politikas un tiesību aktu jomā. Turklāt saskaņā ar direktīvas 26. pantu Komisija publicēja to kompetento iestāžu[14] sarakstu, kuras dalībvalstis izraudzījušās direktīvas īstenošanai un izpildei. Ekspertu grupas sanāksmēs notikušajās diskusijās un divpusējos kontaktos saistībā ar atbilstības pārbaudēm atklājās, ka izpildes pasākumi vairākās dalībvalstīs ir diezgan ierobežoti. Izpildes, kontroles un sankciju līmeņi ES ievērojami atšķiras. Ne visām dalībvalstīm ir bijusi spēja vai resursi, lai nodrošinātu, ka tirgū tiek laisti tikai atbilstīgi ražojumi[15]. Turklāt, neraugoties uz dalībvalstu centieniem vienoties par kopīgu pieeju, vairāki direktīvas noteikumi netiek piemēroti saskaņoti.

Direktīvā ir īpašs noteikums par dalībvalstu izpildiestāžu sadarbību. Ekspertu grupas sanāksmēs notikušo diskusiju rezultāti liecina, ka dalībvalstis ir gatavas tikties forumā, kas līdz šim ir sanācis

---

Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2015/2183; Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2016/586.

[9] Komisijas Deleģētā direktīva 2014/109/ES; Komisijas Deleģētā regula (ES) 2018/573.

[10] COM(2016) 0269 final; COM (2018) 579 final.

[11] Sastāvdaļas, marķējums un iepakojums, jaunieviesti tabakas izstrādājumi, elektroniskās cigaretes, orālai lietošanai paredzēta tabaka (“snus”) un izsekojamības un drošības elementi.

[12] Dažas definīcijas varētu uzlabot, piemēram, attiecībā uz jaunieviestiem tabakas izstrādājumiem, piedevām, aromatizētājiem/aromātu, raksturīgu aromātu, nikotīnu, košļājamo tabaku, šņaucamtabaku un orālai lietošanai paredzētu tabaku, smēķēšanai paredzētiem augu izcelsmes izstrādājumiem, e-cigaretēm, pārrobežu tālpārdošanu. Turklāt svarīgi ir šādi jautājumi: likvidēt kombinētās kategorijas (bezdūmu tabakas izstrādājumi); izveidot jaunas izstrādājumu kategorijas (piemēram, karsējamās tabakas izstrādājumi, nikotīna izstrādājumi); un iekļaut ierīces, ko izmanto kopā ar dažiem izstrādājumiem (piemēram, ar karsējamās tabakas izstrādājumiem).

[13] Komisijas Lēmums C(2014) 3509 par tabakas politikas ekspertu grupas izveidi.

[14] OV C 136, 12.4.2019., 13. lpp.

[15] Atbalsta pētījums ziņojumam par Direktīvas 2014/40/ES piemērošanu (*ICF* 2021).

kopā vienu reizi 2019. gada jūnijā, lai apmainītos ar informāciju un kopīgotu paraugpraksi attiecībā uz direktīvas izpildi.

2.3. Tiesas prāvas[16]

Kopš direktīvas stāšanās spēkā ir bijušas vairākas apstrīdēšanas procedūras. 2016. gadā Eiropas Savienības Tiesa apstiprināja direktīvas un vairāku tās noteikumu pamatotību un 2019. gadā noraidīja prasību atcelt deleģētos un īstenošanas aktus par tabakas izstrādājumu izsekojamības sistēmām un drošības elementiem. Tiesa arī pieņēma spriedumus par orālai lietošanai paredzētas tabakas aizliegšanu, košļājamās tabakas izstrādājumu klasifikāciju, aromatizētu izstrādājumu pakāpenisku aizliegšanu un attiecīgajiem marķēšanas noteikumiem. Vairākās tiesvedībās tika izskatīti nepamatoti apgalvojumi attiecībā uz brīdinājumu par ietekmi uz veselību attēlu galeriju. Attiecībā uz šo attēlu galeriju tika arī uzsāktas valstu tiesvedības procedūras gadījumos, kad šādi apgalvojumi tika noraidīti. Aptuveni puse dalībvalstu ziņoja par valsts tiesu tiesvedībām sakarā ar direktīvas izpildi.

2.4. Paziņojumi (tostarp saskaņā ar 24. panta 2. un 3. punktu)

Vairākas dalībvalstis izmantoja savas 24. panta 2. un 3. punktā paredzētās tiesības papildus direktīvā noteiktajām prasībām saglabāt vai ieviest papildu prasības. Līdz šā ziņojuma sagatavošanai astoņas dalībvalstis bija Komisijai paziņojušas valstu prasības par tabakas un saistīto izstrādājumu iepakojuma standartizāciju, kas pamatotas ar sabiedrības veselības apsvērumiem, kā arī šādu prasību ieviešanas pamatojumu. Komisija arī apstiprināja valstu pasākumus, ar kuriem aizliedz konkrētu tabakas izstrādājumu kategoriju un par kuriem trīs dalībvalstis paziņojušas saskaņā ar 24. panta 3. punktu[17]. Turklāt dalībvalstis saskaņā ar Direktīvā (ES) 2015/1535[18] noteikto procedūru pastāvīgi paziņo Komisijai savus tiesību aktus par tabakas kontroli, tostarp tos, kuri attiecas uz jomām, kas netiek saskaņotas ar šīs direktīvas palīdzību (piemēram, aizliegumus lietot aromātus e-cigaretēs, noteikumus par e-cigaretēm bez nikotīna, par vidi bez tabakas dūmiem un par vecuma ierobežojumiem). Pēc noteikumu novērtēšanas Komisija vajadzības gadījumā rīkojas, lai nodrošinātu direktīvas pareizu īstenošanu.

2.5. Secinājumi par transponēšanu, piemērošanu un izpildi

Eiropas Savienības Tiesa ir apstiprinājusi direktīvas un vairāku tās pamatnoteikumu pamatotību un izskatījusi jautājumus par tās interpretāciju. Valstu transponēšanas pasākumu atbilstības novērtēšanā gūtā pieredze liecina, ka direktīvas noteikumu transponēšana valstu tiesību aktos ir nedaudz atšķirīga. Tādēļ būtu jāizpēta dažādas iespējas, kā racionalizēt tiesisko regulējumu. Var būt nepieciešams pielāgot arī vairākas definīcijas. Izpildes līmenis dažādās dalībvalstīs ievērojami atšķiras, un bez ES līmeņa revīziju juridiskā pamata Komisija nespēj gūt precīzu pārskatu par dalībvalstu īstenošanas un izpildes darbībām.

[16] https://ec.europa.eu/health/tobacco/key_documents_en#anchor3.
[17] Par paziņošanu skatīt direktīvas 24. panta 3. punktu: https://ec.europa.eu/health/tobacco/products/notifications_en.
[18] Procesa aprakstu skatīt: https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/tris/lv/about-the-20151535/the-notification-procedure-in-brief1/.

3. Sastāvdaļas un emisijas (3.-7. pants)

3.1. Emisijas un mērīšanas metodes (3. un 4. pants)

TID ir noteikti darvas, nikotīna un oglekļa monoksīda maksimālie emisiju līmeņi, kas jāmērī, izmantojot *ISO* metodes. 4. panta 3. un 5. punkts pilnvaro Komisiju pielāgot darvas, nikotīna un oglekļa monoksīda mērīšanas metodes, pamatojoties uz zinātnes un tehnikas attīstību vai starptautiski pieņemtiem standartiem, un integrēt ES tiesību aktos standartus, par kuriem panākta vienošanās *FCTC* vai PVO.

Diskusijas par darvas, nikotīna un oglekļa monoksīda mērīšanas metodēm notika starptautiskos forumos, arī *FCTC* kontekstā[19], galvenokārt par *ISO* metodēm un Kanādas intensīvo smēķēšanas mērīšanas metodi[20]. Tika panākta vienošanās, ka neviena no pašreizējām smēķēšanas mērīšanas metodēm pienācīgi neatspoguļo cilvēku smēķēšanas ieradumus[21]. Kopš tā laika nav bijuši jauni zinātnes un tehnikas sasniegumi, kas attaisnotu izmaiņas noteiktajā metodē.

Eiropas Savienībā dalībvalstu kompetento iestāžu apstiprinātām laboratorijām būtu jāuzrauga un jāverificē darvas, nikotīna un oglekļa monoksīda mērījumi. Komisija ir publicējusi šādu laboratoriju sarakstu[22]. Tikai viena dalībvalsts papildus darvas, nikotīna un oglekļa monoksīda emisiju robežvērtībām cigaretēm ir noteikusi vēl citas emisiju robežvērtības un piemēro papildu mērīšanas metodes.

3.2. Ziņošana par sastāvdaļām un emisijām (5. pants)

Lai atvieglotu 5. pantā prasītās informācijas par sastāvdaļām un emisijām paziņošanu elektroniskā formātā, Komisija ir izstrādājusi ES kopīgo ievades portālu (*EU-CEG*). Kopumā *EU-CEG* sistēma ir darbojusies raiti un kā datu repozitorijs īstenojusi savus galvenos mērķus[23], vienlaikus samazinot administratīvo slogu ražotājiem, importētājiem un valstu regulatoriem. Lai palīdzētu dalībvalstīm analizēt un publicēt *EU-CEG* datus par sastāvdaļām un emisijām, Komisija izveidoja

[19] Darba grupa 9. un 10. panta jautājumos (noteikumi par tabakas izstrādājumu saturu un informācijas sniegšanu), kuras galvenā koordinatore ir ES, metodes izskatīja *FCTC* kontekstā. Šīs metodes pilnveidoja arī PVO Tabakas laboratoriju tīkls (*TobLabNet*). Tomēr *FCTC* puses nav vienisprātis, ka kādu no emisiju mērīšanas metodēm vajadzētu apstiprināt iekļaušanai attiecīgajās *FCTC* pamatnostādnēs.

[20] Darvas, nikotīna un oglekļa monoksīda noteikšanai parasti piemēro divas pieejas: Starptautiskās Standartizācijas organizācijas (ISO 3308) pieeju (izpūsto dūmu tilpums 35 ml, pūtiena ilgums 2 s, pūtiena intervāls 60 s) un *Health Canada Intense* (*HCI*) pieeju (izpūsto dūmu tilpums 55 ml, pūtiena ilgums 2 s, pūtiena intervāls 30 s). Tā kā parametri ir atšķirīgi, *HCI* režīmā sistemātiski tiek noteikts lielāks darvas, nikotīna un oglekļa monoksīda daudzums (ar 110 ml izpūsto dūmu tilpuma minūtē) salīdzinājumā ar *ISO* metodi (ar 35 ml izpūsto dūmu tilpuma minūtē).

[21] Viens no elementiem, kas ietekmē smēķētāju faktisko individuālo eksponētību, ir filtra ventilācija – tehnisks elements, kas paredzēts, lai vājinātu ieelpoto dūmu koncentrāciju. Tas ir tāpēc, ka smēķētāji, smēķējot cigareti, parasti dažus ventilācijas caurumus aizsedz. Lai uzlabotu pārredzamību attiecībā uz ES tirgū pieejamo izstrādājumu īpašībām, ražotājiem un importētājiem ir jāziņo par cigaretēm raksturīgo parametru kopumu, kas būtu jāņem vērā, interpretējot emisiju mērījumus: filtra kopējā ventilācija (0-100 %), spiediena kritums ar aizklātiem ventilācijas caurumiem (mmH_2O) un spiediena kritums ar atvērtiem ventilācijas caurumiem (mmH_2O). Šie dati dalībvalstīm ir pieejami šādas analīzes veikšanai, un tiem būtu jānodrošina objektīva izstrādājumu novērtēšana bez vajadzības grozīt pašreizējo TID atsauci uz *ISO* metodēm.

[22] https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/tobacco/docs/approved_laboratories_en.pdf.

[23] Līdz šim iesniedzēja ID saņemšanai pieteikušies vairāk nekā 5500 ekonomikas dalībnieku. Gandrīz 2400 iesniedza informāciju par saviem izstrādājumiem (pašlaik *EU-CEG* aktivizēti vairāk nekā 42 000 tabakas izstrādājumu un 300 000 e-cigaretes).

vienotu rīcību tabakas kontroles jomā[24]. Vienotā rīcība palīdzēja dalībvalstīm padarīt informāciju publiski pieejamu tiešsaistē, kā noteikts 5. panta 4. punktā. Publicēšanas process bija sarežģīts, daļēji tāpēc, ka daži iesniedzēji ļaunprātīgi izmantoja atzīmi par konfidencialitāti.

EU-CEG sistēmā ir daudz vērtīgu datu un informācijas. Tomēr, neraugoties uz centieniem, kas īstenoti ar vienotās rīcības palīdzību, izpildes un regulatīvos nolūkos dalībvalstis līdz šim to ir izmantojušas reti. Turklāt dažu obligāto mainīgo lielumu dati nav pilnīgi, piemēram, pārdošanas dati. ES mēroga analīzi par vienoto tirgu kavē valstu "īpašumtiesības" uz datiem, un dažas dalībvalstis ar saviem datiem nevēlas dalīties. *EU-CEG* uzturēšana Komisijai ir dārga un prasa daudz resursu. Līdz šim tikai aptuveni puse dalībvalstu ir iekasējušas maksu par sastāvdaļu informācijas apstrādi saskaņā ar 5. panta 8. punktu. References laboratoriju, kādas ir vairākās citās politikas jomās, šajā jomā nepastāv. Vienotā rīcība zināmā mērā uzlaboja situāciju. Tomēr kopumā lielākā daļa resursu joprojām tika izmantoti datu repozitorija izveidei un uzturēšanai, negatīvi ietekmējot datu analīzi, pētniecību un politikas attīstību, kas ļautu datus izmantot jēgpilnai rīcībai.

EU-CEG izveides praktiskā pieredze liecina, ka tehniski ir iespējams izveidot ES datubāzi ar informāciju par tabakas izstrādājumu sastāvdaļām un emisijām. Tomēr, ņemot vērā Komisijas un dalībvalstu ierobežotos resursus[15], kā arī valstu īpašumtiesības uz datiem, šādas datubāzes pievienotā vērtība bez stabilas un uz maksu iekasēšanu balstītas Eiropas sistēmas sastāvdaļu novērtēšanai varētu būt ierobežota (saskaņā ar 28. panta 2. punkta d) apakšpunktu). Tādēļ būtu rūpīgi jāizvērtē resursi, kas aģentūrai vajadzīgi, lai īstenotu jebkādus jaunus ar tabakas sastāvdaļām saistītus uzdevumus[25].

3.3. Prioritārais piedevu saraksts un pastiprinātas ziņošanas pienākums (6. pants)

Saskaņā ar 6. panta 1. punktu Komisija pieņēma lēmumu[26], ar ko izveido prioritāro sarakstu ar 15 piedevām, kas atlasītas, pamatojoties uz *SCENIHR* zinātnisko atzinumu[27]. Šajā atzinumā tika izskatīti pieejamie dati, kas liecināja, ka piedeva var i) veicināt cigarešu un tinamās tabakas toksiskās, atkarību izraisošās vai kancerogēnās, mutagēnās vai reproduktīvajai sistēmai toksiskās īpašības, ii) radīt raksturīgu aromātu vai iii) atvieglot ieelpošanu vai nikotīna uzņemšanu.

Aptuveni 12 lielākie ražotāji sadarbojās nozares pagaidu apvienībā un tiesību aktos noteiktajā termiņā iesniedza ziņojumus par 14 prioritārajām piedevām. Attiecībā uz vienu prioritāro piedevu – diacetilu – sākotnējais termiņš netika ievērots. Vairākas dalībvalstis ir veikušas papildu pasākumus, lai nodrošinātu atbilstību. Vienotajā rīcībā tika veikta ziņojumu profesionālapskate un konstatēti vairāki trūkumi[28], kurus Komisija, kā to īpaši pieprasīja dalībvalstis, darīja zināmus nozares pārstāvjiem. Lai gan nozares pārstāvji sniedza dažus precizējumus, dalībvalstis nevarēja apstiprināt, ka kāda no pētītajām ķīmiskajām vielām neveicinātu tabakas lietošanas kaitīgo ietekmi. Kopumā pieredze, kas gūta, piemērojot 6. pantu, liecina, ka iesniegtie ziņojumi sniedz

[24] Šajā vienotajā rīcībā (http://jaotc.eu/) apvienojās 25 dalībvalstis ar mērķi palīdzēt īstenot TID; tas izmaksāja 2,5 miljoni EUR (ES ieguldījums bija 80 %).
[25] Sk. arī Eiropas Vēža uzveikšanas plānu, 9. lpp.
[26] Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2016/787.
[27] *SCENIHR. Additives used in tobacco products*. 2016. gada 25. janvāris: http://ec.europa.eu/health/scientific_committees/emerging/opinions/index_en.htm.
[28] Šie trūkumi bija saistīti ar 6. panta 2. un 3. punktā uzskaitītajiem konkrētajiem aspektiem, kā arī ar veikto pētījumu vispusību, metodoloģiju un secinājumiem (6. panta 4. punkts).

maz praksē izmantojamas informācijas, taču Komisijai un dalībvalstīm bija jāiegulda ievērojami resursi to izskatīšanā.

Izvērtējot iespēju ES līmenī izveidot atļauto sastāvdaļu sarakstu un datubāzi, rūpīgi jāapsver resursu vajadzības, ņemot vērā pašreizējo pieredzi. Būtu vajadzīgs strukturētāks un pastāvīgāks mehānisms sastāvdaļu novērtēšanai, kas ņemtu vērā to ķīmiskās un fizikālās īpašības, gan sastāvdaļas dedzinot, gan nededzinot, kā arī emisiju ietekme, ja tās netiek dedzinātas.

3.4. Sastāvdaļu regulējums (7. pants)

Kopš 2016. gada maija TID aizliedz laist tirgū cigaretes un tinamo tabaku ar raksturīgu aromātu. Likumdevēji vienojās par četru gadu pārejas periodu attiecībā uz izstrādājumiem ar raksturīgiem aromātiem, kas ieņēmuši ievērojamu tirgus daļu (t. i., mentols). Kopš 2020. gada maija atbrīvojumu vairs nav. Lai gan nav ziņots par atbilstības nodrošināšanas problēmām saistībā ar raksturīgiem saldumu vai augļu aromātiem, jaunākā informācija liecina, ka aizliegums attiecībā uz mentolu tiek ievērots mazāk. Atbrīvojums attiecībā uz tabakas izstrādājumiem, kas nav cigaretes un tinamā tabaka, ir jāatceļ, ja var konstatēt, ka ir notikusi "būtiska apstākļu maiņa" (sk. 10. iedaļu).

Komisija ieguldīja ievērojamas pūles un resursus, lai izveidotu un darbinātu konsultāciju mehānismu, kas palīdz izlemt, vai tabakas izstrādājumam piemīt raksturīgs aromāts. Šo mehānismu veido neatkarīgā padomdevēju grupa jautājumos par tabakas izstrādājumiem raksturīgiem aromātiem, kas darbojas kā Komisijas ekspertu grupa, un sensorisko un ķīmisko īpašību vērtētāju tehniskā grupa, kas izveidota, izmantojot publisko iepirkumu. Raksturīgu aromātu aizlieguma īstenošana praksē ir izrādījusies resursietilpīga un apgrūtinoša, un dalībvalstu un Komisijas resursi ir ierobežoti. Vairākas dalībvalstis saskaņā ar 7. panta 6. punktu ir arī aizliegušas noteiktas piedevas.

3.5. Secinājumi par sastāvdaļām un emisijām

Kopumā dalībvalstis un Komisija ir ieguldījušas daudz pūļu un resursu, lai īstenotu 3.–7. pantu. Tomēr faktiskā pievienotā vērtība cilvēku veselībai un dažu noteikumu efektivitāte ir niecīga. Lai gan galvenās sistēmas struktūras – *EU-CEG* un neatkarīgā padomdevēju grupa – ir pilnībā darbotiesspējīgas un funkcionālas, tās ir ļoti darbietilpīgas un ne Komisijai, ne dalībvalstīm pašlaik nav pietiekamu resursu, lai tās optimāli izmantotu. Tāpēc tiek ierosināts izpētīt, kā varētu uzlabot un stabilāk un efektīvāk organizēt sastāvdaļu un izstrādājumu, arī *EU-CEG* informācijas, saskaņotu ES līmeņa novērtēšanu.

Darbs saistībā ar prioritārajām piedevām līdz šim ir devis maz praksē izmantojamas informācijas, tādēļ tā lietderība būtu jāpārskata. Diskusijas par mašīnveiktas mērīšanas metodēm vēl nav devušas rezultātus.

4. Marķējums un iepakojums (8.-14. pants)

4.1. Vispārīgi brīdinājumi, informatīvi uzraksti un kombinēti brīdinājumi par ietekmi uz veselību (8.–12. pants)

Direktīva ievieš prasības attiecībā uz obligātiem brīdinājumiem par ietekmi uz veselību, kas izvietojami uz tabakas un saistītiem izstrādājumiem, tostarp attiecībā uz kombinētiem brīdinājumiem par ietekmi uz veselību, kas izvietojami uz tabakas izstrādājumiem smēķēšanai.

Komisija pieņēma divus īstenošanas aktus, lai precizētu, kur uz tinamās tabakas, ko pārdod maisiņos, izvietojami brīdinājumi par ietekmi uz veselību[29], un lai precizētu kombinēto brīdinājumu par ietekmi uz veselību izvietojumu, dizainu un formu[30]. Komisija arī izstrādāja direktīvas II pielikumā iekļauto brīdinājuma attēlu galeriju[31]. Marķēšanas un iepakošanas noteikumu saskaņošana bija viens no galvenajiem TID panākumiem, jo direktīva standartizēja iepakojumu visā iekšējā tirgū.

Obligātie kombinētie brīdinājumi par ietekmi uz veselību, kas aizņem 65 % no tabakas iepakojuma priekšējās un aizmugurējās virsmas, bija marķēšanas pasākumu nozīmīgs uzlabojums salīdzinājumā ar Direktīvu 2001/37/EK[32]. Šie brīdinājumi ir bijuši efektīvi, uzlabojot sabiedrības informētību par tabakas izstrādājumu kaitīgo ietekmi, un tie varētu būt saistīti ar tabakas patēriņa samazināšanos[15].

Ir saņemtas sūdzības, tostarp simtiem vēstuļu, no cilvēkiem, kuri apgalvo, ka viņi paši vai viņu radinieki ir redzami fotogrāfijās bez viņu piekrišanas, un tika sāktas vairākas tiesvedības[33]. Izrādījās, ka visi šie apgalvojumi ir acīmredzami nepamatoti.

Pamatojoties uz Komisijas sniegto informāciju, šķiet, ka ar dažiem izņēmumiem, kas izklāstīti turpmāk, dalībvalstis lielā mērā pareizi piemēro marķēšanas noteikumus.

Saskaņoti marķēšanas noteikumi ir svarīgs to TID noteikumu piemērs, kuri ir palīdzējuši uzlabot iekšējā tirgus darbību, tomēr tika saņemti ziņojumi par vairākām īstenošanas problēmām[15]. Dažādi tika piemēroti 9. panta 3. punkta noteikumi par tādu brīdinājumu par ietekmi uz veselību minimālajiem izmēriem, kuri izvietojami uz iepakojuma sāniem, kas nozīmē, ka tiek aizliegti[34] plāni taisnstūra paralēlskaldņa formas iepakojumi, kuri ir plānāki par 20 mm. Tika uzdoti arī jautājumi par to, kā aprēķināt virsmas laukumu brīdinājumiem par ietekmi uz veselību uz paciņām ar slīpām vai noapaļotām malām saskaņā ar 28. apsvērumu[35], un par atšķirīgu atbilstības pakāpi visā ES. Dažas dalībvalstis izteica ierosinājumus[15] direktīvas tekstā iekļaut noteikumus par slīpām malām vai vispār aizliegt iepakojumus ar slīpām malām.

11. panta 1. punkts ļauj dalībvalstīm atkāpties no pienākuma uz tabakas izstrādājumiem smēķēšanai, kas nav cigaretes, tinamā tabaka un ūdenspīpju tabaka, izvietot informatīvo uzrakstu un kombinētos brīdinājumus par ietekmi uz veselību. Uz tiem joprojām ir jāuzliek etiķete ar rakstisku brīdinājumu un vispārīgu brīdinājumu, kā arī atsauce uz smēķēšanas atmešanas pakalpojumiem. Līdz šim aptuveni puse dalībvalstu ziņoja par atkāpēm, kas atļautas saskaņā ar 11. pantu. Dažas dalībvalstis atkāpi kritizēja, norādot uz nozares spiedienu, un brīdināja, ka patērētāji šos izstrādājumus, uz kuriem attiecas atbrīvojums, var uzskatīt par pievilcīgākiem vai mazāk kaitīgiem[15]. Ar 11. panta 6. punktu Komisija ir pilnvarota atsaukt iespēju piešķirt atbrīvojumus, ja

[29] Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2015/1735.
[30] Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2015/1842.
[31] Komisijas Deleģētā direktīva 2014/109/ES.
[32] Direktīva 2001/37/EK.
[33] Skatīt atsauci 2.3. nodaļā.
[34] 2017. gadā Komisija tabakas politikas ekspertu grupai paskaidroja, ka tā 9. panta 3. punkta noteikumus uzskata par aizliegumu izmantot plānus taisnstūra paralēlskaldņa formas iepakojumus, kas ir plānāki par 20 mm.
[35] *SANTE* ĢD 2015. gadā iesniedza neoficiālu dokumentu apspriešanai tabakas politikas ekspertu grupā, kurā paskaidroja savu viedokli par 28. apsvērumu un to, kā virmas laukuma aprēķinos būtu jāņem vērā slīpas vai noapaļotas malas.

apstākļi ir būtiski mainījušies. Tomēr 2. panta 28. punktā noteiktais "būtiskas apstākļu maiņas" klauzulas kritēriju kopums (sk. 10. nodaļu) ir ļoti grūti piemērojams.

12. panta noteikumi par bezdūmu tabakas marķēšanu vairumā gadījumu tika piemēroti pareizi, un netika saņemti ziņojumi par būtiskām problēmām.

4.2. Izstrādājumu noformējums, iepakojuma saskaņošana un neitrāls iepakojums (13., 14. pants, 24. panta 2. punkts)

13. pantā par izstrādājumu noformējumu ir paredzēts plašs reklāmas elementu aizliegums. Daudzām dalībvalstīm bija grūtības interpretēt un īstenot 13. panta noteikumus, jo īpaši precizēt panta darbības jomu un konstatēt neatbilstību. Izstrādājumu noformējums ir joma, kurā konstatēts daudz neatbilstību un mēģinājumu apiet tiesību aktus, un vairākās dalībvalstīs notiek tiesas prāvas[15].

14. panta noteikumi[36] par iepakojumu kopumā ir labi izprasti un īstenoti.

Astoņas dalībvalstis izmantoja savas 24. panta 2. punktā paredzētās tiesības papildināt TID marķēšanas noteikumus un tabakas izstrādājumiem ieviesa standartizētu jeb **neitrālu iepakojumu**. Šīs dalībvalstis paziņoja Komisijai par šiem pasākumiem, kā arī par to ieviešanas iemesliem, kas pamatoti ar sabiedrības veselības apsvērumiem, un arī pierādīja, ka šie pasākumi ir samērīgi un nav patvaļīgas diskriminācijas līdzeklis. Pamatojoties uz dalībvalstu pierādījumiem[15], šķiet, ka neitrāls iepakojums un ilustratīvi brīdinājumi palielina informētību par tabakas izraisītām un ar tās lietošanu saistītām slimībām un par motivāciju atmest smēķēšanu, kā arī palīdz samazināt smēķēšanu, arī jauniešu vidū. Aptuveni puse eiropiešu atbalsta cigarešu "neitrāla iepakojuma" ieviešanu[4]. Šie pasākumi atbilst starptautiskajām norisēm, jo neitrāls iepakojums ir zelta standarts, ko veicina PVO un *FCTC*, un nozīmīgā PTO nolēmumā[37] tiek uzskatīts par atbilstīgu starptautiskajām tirdzniecības tiesībām. Stingrāks regulējums, kas paredz neitrāla iepakojuma izmantošanu, arī palīdz īstenot noteikumus par izstrādājumu noformējumu, proti, reklāmas elementu pilnīgu aizliegumu. Tomēr ieviešot prasības par neitrālu iepakojumu, tikai dažās dalībvalstīs var rasties šķēršļi brīvai preču apritei. Turklāt standartizēta iepakojuma forma dalībvalstīs var atšķirties, tādējādi vēl vairāk kropļojot iekšējā tirgus netraucētu darbību.

4.3. Secinājumi par marķējumu un iepakojumu

Kopumā marķēšanas un iepakošanas noteikumi visā ES tiek piemēroti pareizi. Šie noteikumi – it īpaši nosakot lielākus kombinētos brīdinājumus par ietekmi uz veselību – ir uzlabojuši informētību un izpratni par dažādām izstrādājumu kategorijām un tabakas lietošanas ietekmi uz veselību. Pamatojoties uz šiem panākumiem, būtu jāizvērtē, cik lielā mērā stingrāki marķēšanas noteikumi būtu piemēroti visām tabakas izstrādājumu kategorijām. Būtu sīkāk jāizskata daži noteikumi par iepakojumu/vienību iepakojumu izskatu, jo īpaši attiecībā uz brīdinājumu izmēru, reklāmas elementu aizliegumu, plāniem ("slim") iepakojumiem un slīpām malām.

[36] Jo īpaši prasība par iepakojuma vienību minimālo saturu cigaretēm (20 cigaretes) un tinamajai tabakai (30 g).

[37] 2020. gada jūnijā ar nozīmīgu PTO nolēmumu tika izbeigtas ilgstošas tiesvedības pret Austrālijas tiesību aktiem par neitrālu iepakojumu, apstiprinot, ka neitrāls iepakojums palīdz sasniegt mērķi, proti, uzlabot sabiedrības veselību, neierobežojot tirdzniecību vairāk, nekā nepieciešams, un ka preču zīmju izmantošanas ierobežojumi, kas izriet no neitrāla iepakojuma, ir pamatoti, jo palīdz sasniegt sabiedrības veselības aizsardzības mērķi.

Vairākas dalībvalstis ir papildinājušas TID noteikumus un veiksmīgi ieviesušas neitrālu/standartizētu iepakojumu. Tāpēc būtu arī sīkāk jāizskata jautājums par neitrālu iepakojumu ar lielākiem brīdinājumiem par ietekmi uz veselību.

5. Izsekojamība un drošības elementi (15. un 16. pants)

15. un 16. pantā ir paredzētas ES mēroga tabakas izstrādājumu izsekojamības un drošības elementu sistēmas, kas palīdz apkarot nelikumīgu tirdzniecību. 2017. gada decembrī Komisija pieņēma tiesību aktus par tehniskajiem aspektiem tabakas izstrādājumu izsekojamības un drošības elementu sistēmu izveidē[38]. Sistēmas sāka darboties 2019. gada maijā direktīvā noteiktajā termiņā. Kopš tā laika visas jaunizgatavotās vai importētās cigarešu un tinamās tabakas izstrādājumu iepakojuma vienības ir marķētas ar unikālu identifikatoru un uz tām ir drošības elements. Tā kā krājumu iztukšošanas periods beidzās 2020. gada maijā, neizsekojamas cigaretes un tinamās tabakas izstrādājumus vairs nevar tirgot. 2024. gada maijā sistēmas tiks paplašinātas, lai aptvertu visus pārējos tabakas izstrādājumus.

5.1. Izsekojamība

Līdz 2020. gada beigām ES izsekojamības sistēma bija apkopojusi informāciju par 795 000 uzņēmumiem un 1 520 000 ražotnēm, kas strādā ar tabakas izstrādājumiem. Cigarešu un tinamās tabakas izstrādājumu ražotāji un importētāji saņēma un piemēroja 45 miljardus unikālo identifikatoru, ko ģenerējuši dalībvalstu ieceltie ID izdevēji. Sistēmas galvenie elementi – sekundārais repozitorijs un maršrutētājs –, kuru darbību saskaņā ar koncesijas līgumu ar Komisiju nodrošina *Dentsu Aegis Network*, apstrādāja miljardiem ziņojumu par loģistiku un darījumiem piegādes ķēdē[39].

ES izsekojamības sistēma tika īstenota, pienācīgi ņemot vērā PVO *FCTC* Protokolu par nelikumīgu tirdzniecību (*ITP*), jo īpaši tā 8. pantu. Sistēmas struktūra pilnībā atbilst *ITP* noteikumiem. Neviens no *ITP* pušu oficiālajiem pienākumiem netika deleģēts tabakas nozarei. Dalībvalstis un Komisija kontrolē sistēmu, veicot virkni savstarpēji pastiprinošu pasākumu[40].

Kopumā dalībvalstis kā ID izdevējus iecēla 22 dažādas struktūras, no kurām 17 bija valsts kontrolētas struktūras, tostarp valstu tipogrāfijas. Astoņās dalībvalstīs ir noslēgti līgumi arī ar pieciem privātiem IT uzņēmumiem. Gan publiskās, gan privātās struktūras ir pilnībā integrētas sistēmā, un to atšķirīgais statuss nav ietekmējis sistēmas ikdienas darbību.

Līdz 2020. gada beigām Komisija bija apstiprinājusi 46 datu glabāšanas līgumus par primāro repozitoriju nodrošināšanu, kurus tabakas izstrādājumu ražotāji un importētāji bija noslēguši ar 10 dažādiem pakalpojumu nodrošinātājiem, lai gan četri no tiem ir vienā uzņēmumu grupā. Līgumi cita starpā tika pārbaudīti, ņemot vērā Regulā (ES) 2018/573 noteiktos galvenos līguma

[38] Komisijas Īstenošanas regula (ES) 2018/574, Komisijas deleģētā regula (ES) 2018/573, Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2018/576.

[39] Vajadzības gadījumā izsekojamības sistēmas struktūru un pieņemtos tehniskos risinājumus var paplašināt, attiecinot tos arī uz citām jomām, kurās nepieciešama stingrāka piegādes ķēdes regulatīvā kontrole.

[40] Šie pasākumi ir šādi: a) neatkarīgi ID izdevēji, b) iesaiņojuma neskartības pazīmju uzstādīšana ražošanas līnijās, c) vispārēja nozares izslēgšana no izsekojamības datu skatīšanas, d) primāro repozitoriju pakalpojumu nodrošinātāju un to revidentu pārbaude, ko veic Komisija, e) iepriekš noteikti neatkarības kritēriji, kas attiecas uz visiem galvenajiem IT risinājumu nodrošinātājiem, kas ir trešās personas, f) visu sekundārajā repozitorijā glabāto datu kopija un g) kompetento iestāžu piekļuve reāllaika datiem.

elementus, savukārt pakalpojumu sniedzēji tika pārbaudīti, ņemot vērā Regulas (ES) 2018/574 35. pantā noteiktās neatkarības prasības. Komisija noraidīja arī vienu datu glabāšanas līgumu ar vienu ierosināto pakalpojumu nodrošinātāju.

Primārā repozitorija revīziju pirmajā gada ciklā Komisija apstiprināja 15 revidentus, kurus izvirzīja un apmaksāja tabakas ražotāji. Komisija ievāca deklarācijas no iesaiņojuma neskartības pazīmju piegādātājiem, kuri tās uzstādīja ražošanas līnijās, par kurām bija atbildīgi 10 tabakas izstrādājumu ražotāji un importētāji.

Visu dalībvalstu kompetentajām iestādēm un *OLAF* ĢD ir pieslēgums saskarnēm, kuras nodrošina sekundārā repozitorija operators, un daudzas no tām ir sākušas izmantot izsekojamības datus, lai sekmētu tiesību aktu izpildi. Šīs darbības vēl vairāk atvieglo mobila pārbaudes lietotne, ko nodrošina *Dentsu Aegis Network* saskaņā ar atsevišķu nolīgumu ar Komisiju. Vairākas dalībvalstis izmanto vai plāno izmantot ES sistēmu[41], lai iegūtu datus savām izpildes sistēmām.

Lai gan sistēma darbojas un ir nozīmīgs solis cīņā pret nelikumīgu tirdzniecību, dalībvalstīm un Komisijai ir bijušas ievērojamas problēmas saistībā ar izsekojamības datu kvalitāti, piemēram, ar PVN numuriem, informāciju par ražošanas iekārtām vai par izstrādājumu pēdējo pārvietošanu uz mazumtirdzniecības punktiem. Datu kvalitāte pakāpeniski uzlabojas; tā joprojām ir ļoti svarīga, lai panāktu izpildi un sasniegtu sistēmas mērķus.

5.2. Drošības elementi

Lai izpildītu noteikumus par drošības elementiem, 22 dalībvalstis nolēma izmantot un vajadzības gadījumā pielāgot savas līdzšinējās nodokļu markas un fiskālās marķēšanas programmas. Pārējās piecas dalībvalstis ieviesa jaunas autentificēšanas etiķetes. Šajā ziņā drošības elementu sistēma ļāva visā ES izveidot lielā mērā līdzīgu drošības standartu.

5.3. Secinājumi par izsekojamību un drošības elementiem

Neraugoties uz problēmām ar datu kvalitāti, izsekojamības sistēma ir pilnībā funkcionāla un labi nostiprinājusies. Komisija pārbaudīs, vai sistēmas ilgtermiņa veiktspēju var uzlabot ar stingrākām revīzijām attiecībā uz tvērumu, darbības ietekmi un aizsardzības pasākumiem, kas garantē revīziju objektivitāti un uzticamību sabiedrības acīs.

6. Pārrobežu tālpārdošana (18. pants)

Vairāk nekā puse dalībvalstu aizliedza tabakas un/vai saistīto izstrādājumu pārrobežu tālpārdošanu patērētājiem savas valsts teritorijā. Lielākā daļa dalībvalstu, kas atļauj pārrobežu tālpārdošanu, kompetento iestāžu tīmekļa vietnēs ir publicējušas valstī reģistrēto mazumtirgotāju sarakstus[15].

Pārrobežu tālpārdošanas aizliegumu vai ierobežojumu uzraudzība un izpilde ir izrādījusies problemātiska. Dalībvalstis atklāja nereģistrētus mazumtirgotājus, kas darbojas valstī, vai mazumtirgotājus, kas pārdod neatbilstīgus vai aizliegtus izstrādājumus. Pārrobežu tālpārdošana notiek arī dalībvalstīs, kurās tā tika aizliegta. Tikai dažas dalībvalstis apgalvoja, ka tās uzrauga nereģistrētu mazumtirgotāju darbību, un atzina, ka ir grūti slēgt šādu mazumtirgotāju tīmekļa

[41] Šis ir liels uzlabojums salīdzinājumā ar iepriekšējām sistēmām, ko nozare izstrādājusi atbilstoši krāpšanas apkarošanas nolīgumiem, kas noslēgti starp Komisiju un lielākajiem tabakas ražotājiem 2004.–2010. gadā.

vietnes, jo īpaši tad, ja serveri atrodas ārpus ES. Turklāt vecuma pārbaudes sistēmas nešķiet efektīvas, un vairākas dalībvalstis aicina tās uzlabot[42].

Dalībvalstis ir saskārušās ar grūtībām pārbaudīt pārrobežu tālpārdošanu, un daudzas dalībvalstis norādīja, ka izpildes jomā ir vajadzīga cieša sadarbība. Dažas dalībvalstis vērsās pret nepakļāvīgiem mazumtirgotājiem. Turklāt dalībvalstis norādīja uz problēmām saistībā ar TID iekļauto "pārrobežu tālpārdošanas" definīciju.

6.1. Secinājumi par pārrobežu tālpārdošanu

Kopumā TID noteiktie pārrobežu tirdzniecības ierobežojumi vai aizliegumi netiek pietiekami uzraudzīti un īstenoti. Vecuma pārbaudes sistēmas šķiet neefektīvas, dalībvalstīs atšķiras un netiek pienācīgi īstenotas. Ne visas dalībvalstis ir publicējušas reģistrēto mazumtirgotāju sarakstus, kā noteikts direktīvā. Ir grūti risināt jautājumus ar mazumtirgotājiem/tīmekļa vietnēm, kas atrodas ārpus ES. Dažus noteikumus, jo īpaši "pārrobežu tālpārdošanas" definīciju, varētu padarīt skaidrākus. Ņemot vērā pastāvīgās atšķirības starp dalībvalstīm un bažas par neatbilstīgu izstrādājumu pārrobežu tālpārdošanu, pastāv iespēja turpināt pilnveidot pašreizējo kārtību vai kā alternatīvu apsvērt tabakas un saistīto izstrādājumu pārrobežu tālpārdošanas aizliegšanu, kā to jau ir izdarījušas daudzas dalībvalstis.

7. Jaunieviesti tabakas izstrādājumi (19. pants) un citi jauni izstrādājumi

TID noteikumi attiecībā uz "jaunieviestiem tabakas izstrādājumiem" tika izstrādāti tā, lai nodrošinātu plašu regulatīvo tīklu jaunām tabakas izstrādājumu kategorijām, kas strauji ienāk ES tirgū. Tomēr datumpamatota definīcija[43] nozīmē, ka noteikumi neattiecas uz konkrētu jaunu izstrādājumu unikālām īpašībām. Turklāt TID pilnībā neaptver dažus jaunus izstrādājumus, kas nesatur tabaku, piemēram, orālai lietošanai paredzētus nikotīna maisiņus. Tie pēc būtības ir nefarmaceitiski izstrādājumi, kurus pārdod kā patēriņa preces un kuri atgādina orālai lietošanai paredzētu tabaku, kas ir aizliegta saskaņā ar TID 17. pantu[44].

Problemātiska ir arī aromātu izmantošana, kas jo īpaši piesaista jauniešus. Uz jaunieviestiem tabakas izstrādājumiem neattiecas raksturīgu aromātu aizliegums (7. panta 12. punkts). TID dod iespēju atcelt šo atbrīvojumu, bet pastāv būtisks regulatīvs šķērslis – Komisijai ir jāpierāda "būtiska apstākļu maiņa" (sk. 10. nodaļu).

ES tirgū ir palielinājusies karsējamās tabakas izstrādājumu (kas ir viens no nozīmīgākajiem jaunieviesto tabakas izstrādājumu veidiem) klātbūtne[45]; 2019. gadā tirdzniecības apjoms bija 2,92

[42] *ICF* 2021. Anonīma iepirkšanās kampaņa parādīja, ka daudzi mazumtirgotāji dažādās dalībvalstīs izmanto salīdzinoši vājas pārbaudes, kuras nepilngadīgi pircēji var viegli apiet: 80 % pārbaudīto mazumtirgotāju kā vecuma pārbaudi izmanto paziņošanu, un piegādes vietā vecums netiek pārbaudīts.

[43] TID definē šo kategoriju kā izstrādājumus, kas laisti tirgū pēc 2014. gada 19. maija un saskaņā ar direktīvu neietilpst nevienā citā izstrādājumu kategorijā (t. i., cigaretes, tinamā tabaka, pīpju tabaka, ūdenspīpju tabaka, cigāri, cigarilli, košļājamā tabaka, šņaucamtabaka vai orālai lietošanai paredzēta tabaka).

[44] Akta par Austrijas, Somijas un Zviedrijas pievienošanos 151. pantā Zviedrijai ir piešķirta atkāpe no šā aizlieguma.

[45] *EU-CEG* dati. Kopumā līdz 2020. gada septembrim *EU-CEG* bija reģistrēti gandrīz 1000 unikālu tabakas izstrādājuma ID. Turklāt dati liecina, ka ES mērogā pastāvīgi pieaug *EU-CEG* reģistrētu jaunu izstrādājumu laišana tirgū, tikai 2020. gadā vien sasniedzot gandrīz 500 jaunus tirgū laišanas gadījumus. Šie skaitļi ietver unikālus ID, kas ieviesti ES valstīs. Ja vienu un to pašu izstrādājumu laiž tirgū vairākās valstīs, to uzskaita tikai vienu reizi.

miljardi EUR (2 % no tabakas tirgus)[46]. 2020. gadā 7 % eiropiešu vecumā no 15 līdz 24 gadiem bija (vismaz) izmēģinājuši karsējamās tabakas izstrādājumus un 2 % bija aktīvi lietotāji.

Viedokļi atšķiras par to, cik lielā mērā jaunievieslie tabakas izstrādājumi, jo īpaši karsējamās tabakas izstrādājumi, negatīvi ietekmē individuālā lietotāja veselību. Lai gan nozare karsējamās tabakas izstrādājumus bieži vien uzskata par zema riska izstrādājumiem salīdzinājumā ar tradicionālajiem tabakas izstrādājumiem, apgalvojot, ka tie palīdz smēķētājiem atmest smēķēšanu, jauniešu vidū vērojamas satraucošas popularitātes tendences[47]. Turklāt pierādījumi liecina, ka daudzi lietotāji[48] kļūst par "divējādiem lietotājiem"[49], neraugoties uz nodomiem samazināt cita tabakas izstrādājuma patēriņu. Karsējamās tabakas izstrādājumi tāpat kā citi tabakas izstrādājumi satur nikotīnu, atkarību izraisošu vielu, un pierādījumi liecina, ka karsējamās tabakas izstrādājumi izdala ķīmiskas vielas, tostarp vairākas toksiskas vielas[50].

TID noteikumu piemērošana jaunievieslem tabakas izstrādājumiem ir atkarīga no tā, vai uz minētajiem izstrādājumiem attiecas bezdūmu tabakas definīcija vai smēķēšanai paredzēta tabakas izstrādājuma definīcija (19. panta 4. punkts). Bezdūmu tabakas izstrādājums ir definēts kā tabakas izstrādājums, kura lietošana nav saistīta ar sadegšanas procesu. Tas ir izaicinājums regulatoriem, jo sadegšanas princips ir neskaidrs, kā rezultātā dalībvalstis dažus izstrādājumus klasificē atšķirīgā veidā, un tas raisa diskusijas arī starptautiskā (PMO) līmenī[51].

Turklāt bez elastības jaunu izstrādājumu kategoriju noteikšanā ir sarežģīti jaunievieslem tabakas izstrādājumiem piemērot noteikumus, kas izstrādāti esošajām kategorijām, jo tie ne vienmēr atbilst jauno izstrādājumu atšķirīgajām īpašībām.

Šie jaunievieslie tabakas izstrādājumi rada arī grūtības kopumā piemērot tabakas kontroles pasākumus, tostarp attiecībā uz reklāmu un vidi bez tabakas dūmiem. Ierīce, kas īpaši izstrādāta šādu izstrādājumu patēriņam, dažās dalībvalstīs tiek plaši popularizēta, tādējādi apejot tabakas reklāmas aizliegumus. Klasificējot izstrādājumu kā bezdūmu tabakas izstrādājumu, var tikt apieti arī tiesību akti par vidi bez tabakas dūmiem, kas vēsturiski ir vērsti uz tabakas izstrādājumiem smēķēšanai. Lai precizētu iepriekš minētos jautājumus un risinātu regulējuma problēmas, ko rada šie izstrādājumi, ES ierosināja un atbalstīja lēmumu PVO *FCTC* Pušu konferences 8. sesijā[52].

[46] *Euromonitor Passport*.
[47] *LSE* 2020. Īpaša parauga izpēte 12 dalībvalstīs parādīja, ka zināma saskare ar karsējamās tabakas izstrādājumiem ir bijusi 31 % gados jaunu respondentu (vecumā no 18 līdz 25 gadiem), no kuriem 8 % bija aktīvi lietotāji. Interesanti, ka šis rādītājs bija zemāks cilvēkiem, kas vecāki par 26 gadiem, – tikai 27 % bija izmēģinājuši karsējamās tabakas izstrādājumus. Karsējamās tabakas izstrādājumu aktīvo lietotāju vidū abās vecuma grupās gandrīz 60 % bija tādi, kas karsējamās tabakas izstrādājumus lieto katru dienu.
[48] *LSE* 2020. Attiecībā uz to, ka izstrādājumi tiek uztverti, 44 % respondentu abās vecuma grupās uzskatīja, ka karsējamās tabakas izstrādājumi ir "neveselīgi", un vēl 77 % uzskatīja, ka jaunieši nepietiekami novērtē ar to lietošanu saistītos riskus.
[49] *LSE* 2020. Pētījumā par izstrādājumu uztveri 85 % respondentu apgalvoja, ka papildus karsējamās tabakas izstrādājumiem lieto citus izstrādājumus.
[50] PVO 2020. Karsējamās tabakas izstrādājumi: kopsavilkums.
[51] Muitas sadarbības padomes Starptautiskā konvencija par preču aprakstīšanas un kodēšanas harmonizēto sistēmu.
[52] *FCTC* pušu konference, astotā sesija, 2018. gada 1.–6. oktobris.

7.1. Secinājumi par jaunieviestiem tabakas izstrādājumiem un jauniem izstrādājumiem

ES tiesiskais regulējums pašlaik neattiecas uz visiem jaunieviestajiem tabakas izstrādājumiem un jauniem izstrādājumiem, kā arī nenodrošina elastību, kas vajadzīga, lai pielāgotos straujajai izstrādājumu attīstībai. Karsējamās tabakas izstrādājumi būtu cieši jāuzrauga, jo tie sagādā īpašas regulatīvas grūtības, tostarp saistībā ar brīdinājumiem par ietekmi uz veselību, aromātu izmantošanu un mijiedarbību ar ierīcēm. Pastāv arī juridiskas nepilnības attiecībā uz jauniem nikotīna vai līdzīgiem izstrādājumiem (izņemot tos, kas ir atļauti medicīniskiem nolūkiem un/vai smēķēšanas atmešanai ar ārsta atļauju).

8. Elektroniskās cigaretes un uzpildes flakoni (20. pants)

E-cigaretes, kas satur nikotīnu, bet nesatur tabaku, ir īpaša un daudzveidīga izstrādājumu kategorija, kas vērtības ziņā veido līdz 7 % no tabakas un ar to saistīto izstrādājumu ES valstu tirgiem[53]. *EU-CEG* ir vairāk nekā 300 000 aktīvu e-cigarešu salīdzinājumā ar vairāk nekā 42 000 aktīvu tabakas izstrādājumu[54]. Pēdējos gados lielie tabakas uzņēmumi ir palielinājuši ieguldījumus e-cigaretēs.

ES bija pirmā reģionālā jurisdikcija, kas reglamentē šīs sistēmas, tostarp reklamēšanu. Lai aptvertu plašu dažādu izstrādājumus tīklu, TID šī kategorija ir plaši definēta, ietverot gan ierīci un tās daļas, gan uzpildes flakonus ar nikotīnu saturošiem e-šķidrumiem. Tas ir nodrošinājis juridisko skaidrību, jo īpaši salīdzinājumā ar noteikumiem par jaunieviestiem tabakas izstrādājumiem, kuros ierīce nav sīkāk aplūkota. Komisija pieņēma divus īstenošanas aktus un ziņojumu par riskiem, kas saistīti ar uzpildāmām e-cigaretēm[55].

Kopumā dalībvalstīm ir bijusi diezgan laba pieredze, īstenojot dažus noteikumus par e-cigaretēm, un dažās jomās iespējami uzlabojumi. Lai gan ražotāji un importētāji iesniedz kompetentajām iestādēm paziņojumus saskaņā ar 20. panta 2. punktu, varētu darīt vairāk, lai sniegtu kvalitatīvāku informāciju, jo īpaši par toksikoloģijas datiem un konsekventām nikotīna devām lietošanas laikā, piemēram, standartizējot novērtēšanas metodes. Daži noteikumi ir izrādījušies grūti īstenojami praksē, piemēram, brīdinājumi par ietekmi uz veselību saskaņā ar 20. panta 4. punkta b) apakšpunkta iii) punktu attiecas ne tikai uz uzpildes flakoniem vai iepriekš uzpildītām ierīcēm, bet arī uz pašu e-cigarešu ierīci. Papildu specifikācijas un diferencētāki brīdinājumi būtu noderīgi, jo īpaši tad, ja izstrādājumus tirgo bez nikotīnu saturoša šķidruma. Tika uzdoti arī jautājumi par interpretāciju attiecībā uz i) iepakojuma vienību un ārējā iepakojuma marķēšanas prasībām, ii) informāciju, ko atļauts norādīt saskaņā ar atbrīvojumu no reklāmas elementu aizlieguma (piemēram, nikotīna saturs un informācija par aromatizētājiem), un iii) rezervuāra lieluma ierobežojumiem.

---

[53] *Euromonitor Passport*. E-cigarešu tirgus daļa ir ievērojama, un 2019. gada dati liecina, ka Apvienotā Karaliste ir lielākais tirgus (2417 miljoni EUR), tai seko Francija (847 miljoni EUR), Vācija (673 miljoni EUR) un Polija.

[54] Populārākās ir atvērtās sistēmas ar uzpildāmiem flakoniem, tām seko uzlādējamas ierīces ar maināmām kasetnēm. Slēgtās sistēmas apgrūtina manipulācijas ar ierīcēm un samazina ļaunprātīgas rīcības iespēju, savukārt atvērtās sistēmās lietotājs devu var uzpildīt pats un pielāgot to izmantojamību, kas var novest pie lietotāju nolaidības.

[55] Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2015/2183, Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2016/586, COM (2016)0269 final.

Direktīvas 20. panta 5. punkta piemērošana, aizliedzot komercpaziņojumus un sponsorēšanas darbības e-cigarešu popularizēšanai, joprojām ir problemātiska, jo īpaši informācijas sabiedrības pakalpojumos un sociālajos plašsaziņas līdzekļos, kas īpaši skar jauniešus un pakļauj tos riskam.

Attiecībā uz ziņošanu par tirgus uzraudzības darbībām dalībvalstīm ir juridisks pienākums *Safety Gate/RAPEX* ātrās ziņošanas sistēmā ziņot par bīstamām e-cigaretēm, tiem pievienotajiem lādētājiem un uzpildes flakoniem, kā arī par pasākumiem, kas veikti pret tiem. Lai apmainītos ar informāciju par neatbilstīgiem izstrādājumiem, iestādēm ir pieejama arī Tirgus uzraudzības informācijas un saziņas sistēma (*ICSMS*). Tomēr šo instrumentu izmantošana dalībvalstīs ir nevienmērīga.

2019. gadā bažas par drošību saistībā ar e-cigaretēm izplatījās visā pasaulē, un ASV strauji pieauga ar e-cigaretēm vai veipošanu saistītu plaušu bojājumu gadījumu skaits ("EVALI")[56]. Šie gadījumi kopš tā laika tiek saistīti ar e-šķidrumiem, kas satur kaņepju ekstraktu un/vai E vitamīna acetātu. ES valstis nav novērojušas šo tendenci, iespējams, daļēji tāpēc, ka TID noteikts īpašs regulējums attiecībā uz e-cigaretēm, jo īpaši ierobežojumi attiecībā uz piedevām, piemēram, aizliegums nikotīnu saturošos šķidrumos izmantot vitamīnus. Šie notikumi liecina, ka būtu jāuzsver toksikoloģiskā ietekme, ko rada nikotīnu saturošu un (tādējādi lielākoties nereglamentētu) nikotīnu nesaturošu e-cigarešu sastāvdaļas, kas tiek karsētas un ieelpotas. TID arī nosaka maksimālo nikotīna koncentrāciju 20 mg/ml, un kopumā tas ir īstenots, lai gan tehnisko rakturiezīmju izmantošana rūpniecībā var palielināt nikotīna uzņemšanu vienā ieelpā.

Nozare e-cigaretes uzskata par samazināta riska izstrādājumiem un apgalvo, ka tie palīdz smēķētājiem atmest smēķēšanu. Tomēr popularitātes[57] tendences jauniešu vidū ir satraucošas. Ir pārliecinoši pierādījumi, ka e-šķidrumu aromāti ir pievilcīgi jauniešiem un pieaugušajiem. Būtiski ir tas, ka jaunieši jo īpaši lieto netradicionālus aromātus, piemēram, saldumu un augļu aromātu[458]. Šie aromāti lielā mērā ietekmē jauniešus, jo viņi domā, ka aromātisks izstrādājums ir mazāk kaitīgs, un viņiem rodas lielāka vēlme tādu izstrādājumu pamēģināt[59]. Dalībvalstis arvien vairāk aizliedz e-cigarešu aromātus.

Viedokļi par e-cigarešu faktisko ietekmi uz veselību atšķiras, proti, vieni uzskata, ka e-cigaretes ir kaitīgas, un otri – ka tās salīdzinājumā ar parastajiem tabakas izstrādājumiem smēķēšanai nodara cilvēkam mazāku kaitējumu. Kamēr tiks panākta zinātniska vienprātība, pāri visam ir piesardzības princips, un TID tiek izmantota piesardzīga pieeja šo izstrādājumu reglamentēšanā[60]. PVO arī secināja, ka nav pārliecinošu pierādījumu par e-cigarešu drošumu, bet arvien vairāk ir pierādījumu par kaitējumu[61]. Pastāv arī bažas par arvien plašāku izmantošanu iekštelpās[62] un iespējamo ar to saistīto kaitējumu.

---

[56] *CDC. Outbreak of Lung Injury Associated with E-cigarette Use, or Vaping.* 2020. gada februāris https://www.cdc.gov/tobacco/basic_information/e-cigarettes/severe-lung-disease.html.

[57] *LSE* 2020. Divi galvenie e-cigarešu izmantošanas iemesli bija "bauda" un "mēģinājums pārtraukt vai samazināt tabakas izstrādājumu patēriņu". Tomēr mērķis pārtraukt vai samazināt tabakas izstrādājumu lietošanu bija izteiktāks tiem, kas vecāki par 26 gadiem (54 %), salīdzinot ar jauniešiem vecumā no 18 līdz 25 gadiem (33 %).

[58] 75 % iedzīvotāju vecumā no 15 līdz 24 gadiem izmanto e-šķidrumus ar augļu aromātu un 30 % ar saldumu aromātu.

[59] *SCHEER* 2021. *Opinion on electronic cigarettes*.

[60] Šī pieeja tika apstiprināta ES Tiesas spriedumā lietā 477/14.

[61] PVO 2015. *A systematic review of health effects of electronic cigarettes*.

[62] 19–28 % eiropiešu ziņo par eksponētību e-cigaretēm vai karsējamās tabakas izstrādājumiem sabiedriskās vietās, kur cilvēki parasti nesmēķē (piemēram, tirdzniecības centros, lidostās), kā arī bāros un restorānos.

Lai labāk izprastu e-cigarešu ietekmi uz veselību un sabiedrības veselības aspektu, Komisija ir uzdevusi Veselības un vides apdraudējuma zinātniskajai komitejai (*SCHEER*) izpētīt e-cigarešu lietošanas ietekmi uz veselību un to, kāda ir e-cigarešu nozīme pamudinājumā cilvēkiem sākt smēķēt vai atmest smēķēšanu. Attiecībā uz elektronisko cigarešu lietotājiem tika konstatēts, ka pastāv vidēji pārliecinoši pierādījumi par risku, ka varētu rasties vietējs kairinājums elpceļiem, un vidēji pārliecinoši, bet arvien spēcīgāki pierādījumi no datiem par ietekmi uz cilvēka organismu, ka elektroniskajām cigaretēm ir kaitīga ietekme uz veselību, jo īpaši, bet ne tikai, uz sirds un asinsvadu sistēmu. Turklāt tika konstatēts, ka pierādījumi par kancerogenitātes risku, ko rada ilgstoša, kumulatīva nitrozamīnu iedarbība un acetaldehīda un formaldehīda iedarbība, ir vāji vai vidēji pārliecinoši, un tika secināts, ka pierādījumi par risku saindēties un gūt ievainojumus apdegumu un sprādzienu dēļ ir pārliecinoši. Turklāt tika konstatēts, ka ir vāji vai mēreni pierādījumi attiecībā uz vairākiem riskiem, kas saistīti ar pasīvo smēķēšanu. Kopumā pastāv vidēji pārliecinoši pierādījumi tam, ka elektroniskās cigaretes jauniešiem ir kā pamudinājums sākt smēķēt, un ir pārliecinoši pierādījumi tam, ka aromāts būtiski veicina elektroniskās cigaretes lietošanas uzsākšanu un lietošanas pievilcību. No otras puses, ir vāji pierādījumi tam, ka elektroniskās cigaretes efektīvi palīdz smēķētājiem atmest smēķēšanu, savukārt pierādījumi par smēķēšanas samazināšanu tiek vērtēti kā vāji vai vidēji pārliecinoši[59].

8.1. Secinājumi par e-cigaretēm un uzpildes flakoniem

E-cigaretes satur nikotīnu, kas ir toksiska viela. Komisija riska pārvaldības lēmumus par e-cigaretēm pieņems, pamatojoties uz *SCHEER* zinātnisko atzinumu. *SCHEER* atzinumā ir uzsvērta e-cigarešu ietekme uz veselību un to svarīgā nozīme smēķēšanas uzsākšanā. Šis atzinums atbalsta līdz šim īstenoto rūpīgo un piesardzīgo pieeju.

Tomēr būtu jāizpēta, vai dažus noteikumus varētu izstrādāt sīkāk vai precizēt, piemēram, attiecībā uz rezervuāra izmēru vai marķēšanas prasībām, aromātu izmantošanu, nikotīnu nesaturošu šķidrumu izmantošanu un reklāmas noteikumiem.

Ja e-cigaretes uzskatāmas par palīglīdzekļiem smēķēšanas atmešanai, tās būtu jāregulē atbilstoši tiesību aktiem farmācijas jomā.

9. Smēķēšanai paredzēti augu izcelsmes izstrādājumi (21. un 22. pants)

Smēķēšanai paredzēti augu izcelsmes izstrādājumi TID tika pievienoti nesen. Tie ietver izstrādājumus, kuru pamatā ir augi, augļi vai ziedi, kuri nesatur tabaku un kurus var lietot, tos dedzinot. TID noteikumi papildina citus attiecīgos tiesiskos regulējumus un paši par sevi nereglamentē augu, garšaugu vai augļu veidus smēķēšanai paredzētos augu izcelsmes izstrādājumos. *EU-CEG* ir aktivizēti vairāk nekā 1600 izstrādājumu, no kuriem lielākā daļa varētu būt saistīti ar smēķējamiem kaņepju izstrādājumiem. Bažas rada konstatējums, ka daži izstrādājumi, kas satur kanabidiolu (*CBD*), var saturēt arī tetrahidrokanabinolu (*THC*)[63], tiek piemēroti kontroles pasākumi saskaņā ar ANO 1971. gada Konvenciju par psihotropajām vielām, kas ir saistoša visām dalībvalstīm[64]. Eirobarometra 2020. gada apsekojumā tika konstatēts, ka 8 % eiropiešu pēdējos 12 mēnešos ir lietojuši kaņepes saturošus izstrādājumus, visbiežāk smēķējot tos

[63] *EMCDDA* 2019. *Developments in the European cannabis market*, *EMCDDA* izdevumi.
[64] https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=VI-16&chapter=6#3.

ar tabaku[4]. Tā kā dažu veidu kaņepes dažās ES valstīs un dažās citās pasaules valstīs ir dekriminalizētas, interese par šiem izstrādājumiem ir palielinājusies.

Smēķēšanai paredzēto augu izcelsmes izstrādājumu pašreizējā definīcija neietver dažus jaunus izstrādājumus, kas ienāk tirgū, piemēram, *CBD*, kas satur kaņepju ekstraktus un eļļas, ko īpaši izmanto e-cigaretēs (ar nikotīnu vai bez tā). TID kontekstā trūkst skaidrības par regulējumu attiecībā uz kaņepju ekstraktiem vai sintētiskajiem *CBD* e-šķidrumos.

9.1. Secinājumi par smēķēšanai paredzētiem augu izcelsmes izstrādājumiem

Kopumā TID 21. un 22. pants ir īstenots visā ES, taču dalībvalstis ziņo par dažām problēmām saistībā ar marķēšanas prasībām[15]. Tās arī ziņojušas, ka ziņošanas pienākumi attiecībā uz sastāvdaļām tiek pildīti pienācīgi. Tomēr kompetentajām iestādēm ir lielas grūtības nodrošināt, ka visi attiecīgie izstrādājumi tiek iesniegti *EU-CEG*. Tomēr kaņepju ekstrakti pašlaik tiek reglamentēti valstu līmenī.

10. Īpaši apsvērumi par citiem izstrādājumu veidiem un kategorijām, tostarp tirgus norisēm un būtisku apstākļu maiņu

10.1. Ūdenspīpju tabaka, tievās cigaretes un citas izstrādājumu kategorijas

TID 28. pants paredz, ka Komisijai īpaša uzmanība arī jāpievērš ūdenspīpju tabakai un tievajām cigaretēm, par kurām tā uzdeva veikt īpašu pētījumu[6]. Tiek ziņots, ka pieredze ar īstenošanas noteikumiem par tievajām cigaretēm, ūdenspīpju tabaku un cigarilliem ir dažāda. Lielākā daļa dalībvalstu nepieprasa izvietot ilustratīvus brīdinājumus uz cigarilliem, kas ar savu zemo cenu vai cigaretēs aizliegtajiem elementiem, piemēram, aromāta kapsulām, bieži vien ir pievilcīgi cigarešu lietotājiem. Ūdenspīpju tabaka bieži tiek lietota īpašās telpās, piemēram, ūdenspīpju smēķētavās, kur klienti neredz brīdinošos uzrakstus un attēlus par ietekmi uz veselību. Vēl viena problēma ar ūdenspīpju tabaku, tāpat kā ar cigarilliem, ir aromātu izmantošana un to pievilcība jauniešu acīs.

ES ūdenspīpju tirgus ir liels[65], un dažās ES valstīs ūdenspīpju tabakas lietošanas rādītājs jauniešu vidū ir viens no augstākajiem[66]. Kopš 2000. gada tievo cigarešu tirgus ir samazinājies, bet vairākās Austrumeiropas dalībvalstīs mazumtirdzniecības apjoms ir palielinājies[6]. Tievās cigaretes vairāk smēķē sievietes (10 %) nekā vīrieši (2 %).

Pierādījumi liecina, ka ar ūdenspīpju tabaku saistītie riski ir novērtēti par zemu[67]. Aromāta lietošana ir cieši saistīta ar ūdenspīpju tabaku, un jēdziens "jauks aromāts" visbiežāk tika saistīts ar šiem izstrādājumiem[6]. Daži cilvēki arī var pietiekami nenovērtēt riskus, kas saistīti ar tievo cigarešu lietošanu[68]. Eirobarometra 2017. gada aptauja norādīja, ka 18 % respondentu atzīst, ka tievās cigaretes ir pievilcīgas. Tomēr sievišķības konotācija ir mazāk iesakņojusies[6].

[65] *LSE* 2020. Vācija vien veido vairāk nekā pusi no ES pīpju tabakas tirgus, un 2017. gadā ūdenspīpju un pīpju tabakas mazumtirdzniecības apjoms bija 368 miljoni EUR.
[66] Jawad et. al., *The prevalence and trends of waterpipe tobacco smoking : A systematic review*, *PLoS One*, 2018.
[67] *LSE* 2020. Lai gan lietotāji ir pakļauti gan tabakas, gan ogles iedarbībai, ūdenspīpju tabaka tika uztverta kā mazāk kaitīga nekā cigaretes un karsējamās tabakas izstrādājumi.
[68] Saskaņā ar Eirobarometra aptauju Nr. 458 (2017) 7 % respondentu uzskatīja, ka tievās cigaretes ir mazāk kaitīgas nekā parastās cigaretes.

Pārskata periodā "snus" aizliegums tika nepārprotami apiets, jo ārpus Zviedrijas daudzi "snus" līdzīgie izstrādājumi, lai tos varētu tirgot, tika uzrādīti kā košļājamā tabaka. Atklājās juridiskās nepilnības, kas saistītas ar košļājamo maisiņu un jauniem izstrādājumiem – nikotīna maisiņiem.

10.2. Klauzula par būtisku apstākļu maiņu (2. panta 28. punkts, 7. panta 12. punkts, 11. panta 6. punkts)

TID ir noteikti kritēriji "būtiskai apstākļu maiņai"[69] un izteikts aicinājums Komisijai atcelt dažas regulatīvās atkāpes, tiklīdz šie nosacījumi ir izpildīti (aromātu aizliegums izstrādājumu kategorijām, kas nav cigaretes un tinamā tabaka, marķēšanas atkāpes). Komisija cieši uzraudzīja tirgus daļas, un neviena izstrādājumu kategorija nav sasniegusi robežvērtību, kas pilnvarotu Komisiju pārskata periodā piemērot šo klauzulu. Vistuvāk robežvērtībai ir karsējamās tabakas izstrādājumi[70]. Tādēļ būtu jāapsver pašreizējo kritēriju izvērtēšana.

10.3. Citi apsvērumi

TID ir devusi iespēju dažus tabakas kontroles pasākumus finansēt no maksām, un dažas dalībvalstis jau ir sākušas šo iespēju izmantot. Vajadzēt veikt turpmāku izpēti, kā tabakas kontroles pasākumus pilnībā finansēt no maksām. Direktīvā nav noteikumu par tabakas nozares atbildību par tabakas un saistīto izstrādājumu lietošanas ietekmi uz veselību un veselības aizsardzības izmaksām. Tomēr saskaņā ar *FCTC* 19. pantu[71] ES nākamajā TID pārskatīšanā varētu izskatīt iespējas palielināt tabakas ražotāju atbildību.

11. Secinājumi

TID ir pastiprinājusi tabakas kontroli, un tās pamatotība tika apstiprināta tiesās. Ar direktīvu tika pastiprināti noteikumi, piemēram, par lielākiem kombinētiem brīdinājumiem par ietekmi uz veselību, izsekošanas un identificēšanas sistēmu, raksturīgu aromātu aizliegšanu, sastāvdaļu datubāzi, elektronisko cigarešu reglamentēšanu, un visi šie noteikumi ir visaptverošas ES tabakas kontroles politikas svarīgi elementi. Ar TID palīdzību ir panākts ietekmes novērtējumā noteiktais 2 % samazinājuma mērķis, samazinot smēķēšanas izplatību jauniešu vidū. Ar direktīvu tika īstenoti arī attiecīgie PVO *FCTC* noteikumi.

Pētījumā, kurā tika apkopoti pierādījumi šim ziņojumam, tika secināts, ka TID ir palīdzējusi uzlabot sabiedrības veselību. TID sniedz pievienoto vērtību, un dalībvalstis vienas pašas nebūtu varējušas sasniegt tos pašus mērķus. Kopumā TID tika uzskatīta par iekšēji saskaņotu, bet tirgus norišu dēļ ir iespējami uzlabojumi dažās būtiskās jomās. Valstu tiesību aktu atbilstība TID un to saskaņota piemērošana atšķiras. Daudzām dalībvalstīm trūkst izpildei nepieciešamo resursu. Jaunās funkcionālās sistēmas (*EU-CEG*, *IAP*, izsekojamības sistēma) ir samērā resursietilpīgas.

Novērtējot ES regulējumu tabakas un saistīto izstrādājumu jomā, pienācīgi būtu jāņem vērā pastāvīgi augstie smēķēšanas rādītāji, smēķēt uzsākušo jauniešu lielais skaits, PVO mērķis līdz

[69] 2. panta 28. punktā ir paredzēts objektīvu kritēriju kopums, pēc kuriem nosaka "būtisku apstākļu maiņu".

[70] *Euromonitor Passport*. Karsējamās tabakas izstrādājumu tirgus daļa 2019. gadā bija pietuvojusies 2 %.

[71] *FCTC* 19. panta 1. punktā ir noteikts, ka "tabakas kontroles nolūkā Puses vajadzības gadījumā apsver iespēju pieņemt tiesību aktus vai veicināt spēkā esošos tiesību aktus, lai risinātu jautājumus saistībā ar krimināltiesisko atbildību un civiltiesisko atbildību, tostarp attiecīgā gadījumā kompensāciju".

2025. gadam samazināt tabakas lietošanu par 30 % salīdzinājumā ar 2010. gadu[7], kā arī Eiropas Vēža uzveikšanas plāna mērķis līdz 2040. gadam izaudzināt no tabakas brīvu paaudzi.